

Referat fra Nasjonalt forum for åpen forskning (digitalt)

Tidspunkt: 31.03.25, 09.00-11.00

Til stede:

Vidar Haanes (MF/UHR-Forskning), Ragnar Lie (UHR), Johanne Raade (UiT/UHR-Bibliotek), Heidi Ormstad (USN/EUA-EGOS), Herman Strøm (USN/UHR), Vidar Røeggen (UHR), Rachel Glasser (UHR), Anne Karine Nymoen (UHR), Jorunn Dahl Norgård (Forskerforbundet), Mihailo Simic (KD), Rasmus Kvaal Wardemann (Forskningsrådet), Jon Øygarden Flæten Forskningsrådet), Henrik Urdal (PRIO/FFA), Matthias Kolberg (RHF/OUS), Pål Bakke (RHF/OUS)

Forfall:

Marte Qvenild (KD), Nina Karlstrøm (Sikt), Vigdis Namtvedt Kvalheim (Sikt), Marianne van der Wel (HOD), Monica Roos (HK-dir).

1. Velkommen til nye deltakere i forumet (Vidar H.)

Heidi Ormstad er ny representant i EUA-EGOS etter Alexander Refsum Jensenius. Mihailo Simic og Marte Qvenild er nye representanter fra Kunnskapsdepartementet. Rasmus Kvaal Wardemann er ny representant fra Forskningsrådet. Ny representant fra HK-dir blir Monica Roos, men hun var ikke til stede på møtet.

2. EUAs ekspertgruppemøte (EGOS) – info fra møtet 17. februar og saker til møte 4. april (Heidi Ormstad)

Heidi orienterte fra sitt første møte i EGOS 17. februar. Blant sakene som ble diskutert, var EUAs Open Science Agenda som går ut i 2025. EGOS skal levere forslag til ny agenda for perioden etter 2025. Andre saker som ble diskutert var konsekvensene av ny administrasjon i USA, kulturendringen som er nødvendig for å få til åpen forskning, åpen utdanning (bl.a. i lys av ny ERA-agenda), utvikling av sjekklister for åpen forskning og ny survey om åpen forskningspraksis.

Neste møte i EGOS er 4. april, men agenda for møtet var ikke sendt ut tidnok til å kunne diskuteres på møtet i forumet. 11.-12. Juni blir det møte i Brussel.

3. Om åpen forskning i Systemmeldingen (Mihailo Simic)

Mihailo Simic fra KD redegjorde kort for hva som står om åpen forskning i stortingsmeldingen om forskningssystemet, som ble lagt frem 21. mars.

Målet om full åpen tilgang videreføres, men det er ikke satt noen ny tidsfrist for målet. Departementet vil vurdere ulike tiltak for å nå målet om full åpen tilgang, samt hvordan dagens virkemidler for åpen tilgang fungerer. Det foreligger foreløpig ingen planer om å kreve åpen tilgang til bøker, men departementet imøteser gjerne innspill fra fagmiljøene, UHR og FFA om dette.

I forskningssystemmeldingen varsles en utvidelse av NÅHST-ordningen (se også under punkt 4b).

Departementet og Forskningsrådet har vurdert en eventuell nasjonal rettighetsstrategi, men foreløpig konkludert med at de institusjonelle rettighetsstrategiene fungerer godt og dekker behovet. Det jobbes med dette fra EU-kommisjonens side i konteksten av ERA Act, og Norge følger med på denne utviklingen.

4. Åpen publisering

a. Håndtering av useriøse tidsskrifter (Vidar R.)

Vidar Røeggen orienterte om Publiseringsutvalgets arbeid med håndtering av useriøse tidsskrifter. Publiseringsutvalget opplever at de største utfordringene nå ikke knytter seg til rene røvertidsskrifter, men gråsonetidsskrifter som har utviklet seg i lys av betalingsmodellen (forfatterbetaling) for åpen publisering, særlig under to utgivere. I Finland har de avgrenset gråsonetidsskrifter til tidsskrifter som tar betalt for publisering, som fokuserer på økt volum og som presser tidsbruken ved fagfellevurdering. Gråsonetidsskrifter avgrenset på denne måten kobles tett til en bestemt publiseringsmodell hos enkeltutgivere. Det finske publiseringsutvalget har, i dialog med sine ekspertgrupper, bestemt seg for å fjerne 271 gråsonetidsskrifter fra sitt nasjonale register over vitenskapelige publiseringskanaler. Alle disse tidsskriftene utgis enten av Frontiers eller MDPI. Publiseringsutvalget i Norge deler bekymringen for gråsonetidsskrifter, men ønsker ikke å kopiere fremgangsmåten fra Finland. Da saken ble diskutert i utvalgets møte i februar, ble konklusjonen at man ønsker å videreføre dagens modell, hvor vi vurderer enkelttidsskrifter og der man kan diskutere tidsskrifter man er usikker på gjennom Nivå X. Samtidig inkluderes publiseringsmodell (gråsonetidsskrifter) som et av flere vurderingsmoment i kriteriene når det gjøres en samlet vurdering til nivå X.

Publiseringsutvalget er videre opptatt av at fagfellene skal være identifisert av redaksjonene, ikke av KI. De opplever større behov for å ha oppmerksomhet om dette fremover.

Johanne Raade bemerket at det er stadig flere tidsskrift som er forlagsinitiert, fremfor forskerinitiert. Hvis man klarer å identifisere tidsskriftene som er initiert av forskerne, ville det vært bra.

b. Status for Diamant-modellen (Vidar R.)

Vidar Røeggen kommenterte at støtteordningen NÅHST er blitt skrudd stadig mer mot å bli et språkpolitisk virkemiddel, selv om den ikke opprinnelig var ment slik. Det utelukker en del viktige internasjonale tidsskrifter som Norge har ansvar for. I systemmeldingen står det at NÅHST ordningen skal utvides til flere fagområder. Publiseringsutvalget vurderer at det er viktig å utrede/kartlegge hvilke fagområder utenfor humaniora og samfunnsfag som har aktuelle tidsskrifter, for å få et godt kunnskapsgrunnlag. NÅHST-ordningen er et godt virkemiddel for diamant åpen tilgang for en avgrenset portefølje norskspråklige tidsskrifter, men løser ikke de større utfordringene knyttet til "flipping" av viktige internasjonale tidsskrifter.

Johanne Raade bemerket at diamant er komplisert og vil også være kostbart, men at det er viktig å jobbe for en modell som er på forskningens premisser. Etter hvert vil det være aktuelt å se på hvordan bibliotekenes litteraturbudsjetter kan brukes inn i

dette. Det er også etablert et [nordisk prosjekt](#) (Kapasitetssenter for diamantpublisering) hvor Per Pippin Aspaas fra UiT representerer Norge.

Jon Øygarden Flæten orienterte om et annet diamantinitiativ, publiseringsplattformen Open Research Europe (ORE).

c. Status Forlagsforhandlinger (Johanne)

Johanne Raade orienterte om status for forlagsforhandlingene. Det er landet gode avtaler med alle forlagene, unntatt Wiley der forhandlingene endte med brudd.

5. Status for norsk deltakelse i EOSC (Forskningsrådet)

Rasmus Kvaal Wardemann orienterte om hva som skjer i EOSC, herunder etableringen av EOSC Federation. Det skal etableres 13 noder, med nasjonale og tematiske nedslagsfelt. Sigma2 meldte seg på som kandidat-node, men ble ikke med i denne runden. Tyskland og Finland er blant de landene som har kandidat-noder, og Norge følger tett med på disse. Blant det som diskuteres er merverdi ved deltagelse, betalingsmodeller og økonomi. Fremover vil Forskningsrådet legge mer vekt på å bli kjent med norske aktørers muligheter for finansiering og nettverk som ligger utenom kjerneaktivitetene i EOSC.

6. Reform av vurderingssystemet, status CoARA og NOR-CAM (Ragnar)

Ragnar Lie orienterte om status for arbeidet med CoARA og NOR-CAM. De fleste av UHRs medlemsinstitusjoner har utviklet eller er i ferd med å utvikle institusjonelle karrierematriser. UHR er aktive i arbeidet med CoARA, blant annet som deltaker i en arbeidsgruppe for Academic Career Assessment. Det ble nylig avholdt et møte i arbeidsgruppen i Norge, der gruppen fikk lære mer om implementeringen av NOR-CAM i Norge. NIFU har nylig fått midler til et forskningsprosjekt som skal følge implementeringen av NOR-CAM, og der UHR, Forskningsrådet, Stiftelsen Dam, Forskerforbundet og Akademiet for yngre forskere er med som brukerpartnere. Prosjektet går over 4 år og en første survey blir sendt til vitenskapelig ansatte nå i vår.

7. Vurdere signering av [Barcelona erklæringen](#)? (åpen)

Ragnar Lie orienterte om Barcelona-erklæringen, som handler om å gjøre forskningsinformasjon åpent tilgjengelig. Flere av institusjonene har begynt å se på den og vil vurdere om de skal signere, herunder UiT og Forskningsrådet. Det ble fremmet forslag om å invitere NIFU til et møte i forumet for å orientere om arbeidet med tilgang til forskningsinformasjon.

8. Oppdatert status for lansering av NVA (Herman, m.fl.)

Herman Strøm orienterte om at det har vært gjennomført en ny utprøvningsrunde av Nasjonalt vitenarkiv, hvor institusjonene har kunnet melde inn feil til Sikt fortløpende. Det har også blitt sendt ut en ny questback-undersøkelse til de som svarte «gult» eller «rødt» lys i forrige testrunde. De fleste melder at det har skjedd store forbedringer, men at det fortsatt er en del usikkerhet knyttet til systemet. UHR-Forsknings arbeidsutvalg og FFA vil oversende en tilbakemelding til Sikt i forkant av neste møte i prosjektets styringsgruppe (7. april).

9. Eventuelt

Forskerforbundets forskningspolitiske seminar vil i år handle om vitenskapelig publisering, og vil finne sted 4. november.